CZU: 80/81(478)(092)

VASILE BAHNARU LA UN POPAS ANIVERSAR

Prodigiosul şi infatigabilul lingvist Vasile Bahnaru, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, s-a născut la 24 octombrie 1949 în satul Miclăuşeni, raionul Nisporeni, Republica Moldova, într-o familie de agricultori, oameni vrednici şi buni gospodari, hărnicia căreia i-a fost transmisă descendentului. Omagiatul a luat dragostea de muncă de la părinţi şi a aplicat-o cu perseverenţă în tot ce a înfăptuit până în prezent. Copilăria şi-a petrecut-o în satul natal, suportând aidoma ca şi semenii săi din acea vreme grea şi vitregă: vicisitudinile războiului, deportările, deposedarea ţăranilor şi înscrierea lor cu forţa în colhozuri etc., bineînţeles, depăşindu-le pe toate.

Şcoala de opt ani a făcut-o în Miclăuşeni (1958-1965), iar cea medie în Nisporeni (1965-1967). În toamna anului 1972 după satisfacerea serviciului militar, viitorul lingvist se înscrie la Facultatea de Litere a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chişinău, pe care îl termină cu succes în 1976. După absolvire, se angajează în calitate de laborant superior (1977-1979) la Institutul de Limbă şi Literatură al AŞ a Republicii Moldoveneşti (ulterior Institutul de Lingvistică, Institutul de Filologie, iar actualmente Institutul de Filologie Română „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” din cadrul Ministerului Educaţiei Culturii şi Cercetării). Proaspătul absolvent s-a dovedit a fi o fire mereu activă, stăruitoare, harnică şi competentă. Anume aici, la Academie, având-l ca mentor pe remarcabilul lingvist Silviu Berejan, parcurge succesiv toate treptele ierarhice ale afirmării academice: de la laborant la cercetător ştiinţific (inferior, superior, coordonator), şef interimar al Secţiei de dicţionare monolingve din cadrul

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

Institutului de Lingvistică al AŞM (1999), director interimar al Institutului de Filologie al AŞM (2009-2010), iar în perioada 2010-2018 – director al aceluiaşi Institut. Totodată V. Bahnaru a ocupat şi alte funcţii importante din diferite structuri guvernamentale şi de specialitate: director general al Departamentului de Stat pentru Edituri Poligrafice şi Difuzare a Cărţilor (1990-1992), director adjunct al Centrului Naţional pentru Standarde şi Limbă (1992-1993), director executiv al Asociaţiei Naţionale de Terminologie (1993-1998). Din 1996 până în 2006 a îndeplinit funcţia de redactor coordonator al Întreprinderii de Stat Editorial-Poligrafice „Ştiinţa". Totuşi preocuparea de bază a rămas cercetarea lingvistică.

Pe parcursul celor peste patru decenii de activitate ştiinţifico-administrativă – vârstă a bilanţurilor – omagiatul nostru a scris şi a publicat în diverse culegeri şi reviste de specialitate din ţară şi din străinătate circa 250 de lucrări, inclusiv 18 cărţi, dintre care 4 monografii, 5 culegeri de studii şi articole (2 coautori), 6 dicţionare 3 (coautori), 3 manuale şi materiale didactice pentru instituţiile de învăţământ superior (2 coautori). Este autorul programei de doctorat: 621-04 – lexicologie şi lexicografie; terminologie şi limbaje specializate; traductologie. Au atras atenţia specialiştilor şi mulţimea de note, recenzii, teze, etimologii etc.

Cu toate că funcţiile administrative i-au luat mult timp, zestrea sa ştiinţifică este multiplă şi diversă. Vom enumera doar unele domenii în jurul cărora gravitează interesele sale ştiinţifice: lexicologie, lexicografie, semasiologie, sociolingvistică, stilistică, istoria limbii literare, gramatică, terminologie, filologie, probleme de literatură, cultură şi ştiinţă. În această ordine de idei, trebuie spus că aproape toate domeniile nominalizate de activitate ştiinţifică sunt acoperite cu studii bine apreciate de specialişti la timpul apariţiei lor.

În anul 1984, sub patronajul lui Silviu Berejan, susţine cu succes la Institutul de Lingvistică din Moscova prima teză de doctorat cu tema *Семантические сдвиги в лексике современного молдавского языка. Принципы, типы и результаты метасемии*, iar peste patru ani tipăreşte la Chişinău, în baza tezei monografia *Mutaţii de sens*: *cauze, modalităţi, efecte* (156 p.), în care examinează detaliat fenomenul modificării conţinutului semantic al unităţilor lexicale, adică fenomenul metasemiei. Totodată recomandă o delimitare netă a cauzelor, tipurilor şi consecinţelor metasemice, precum a metasemiei şi a unor fenomene de limbă adiacente. Se discută, de asemenea, o serie de noţiuni general-lingvistice, cum sunt „sensul cuvântului", „tipologia sensurilor cuvintelor polisemantice" etc.

Acceptând concepţia teoretică a conducătorului ştiinţific S. Berejan privitor la echivalentele semantice ale unităţilor lexicale, colegul Bahnaru susţine (cu tărie), că dicţionarul explicativ să nu fie redactat după alfabet (cum se proceda până acum), ci după diferite clase morfologice, după anumite grupe semantice, derivative, tematice, similare din punctul de vedere al tipului de explicaţie. Un atare mod de tratare pare pe deplin justificat, deoarece în felul acesta conţinutul ontologic al fiecărui element lexical este fixat explicit şi în funcţie de necesitate.

În 2008, dl Bahnaru susţine (de data aceasta la Chişinău) teza de doctor habilitat cu tema *Bazele lingvistice pentru o teorie generală a lexicografiei româneşti*. O variantă redusă a celui de-al doilea doctorat în filologie este studiul monografic *Elemente de lexicologie şi lexicografie* (Chişinău: Ştiinţa, 2008, 308 p.), consacrat memoriei mult regretatului academician Silviu Berejan, magistrul şi mentorul doctorandului Bahnaru.

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

Trebuie să menţionăm din capul locului că monografia de faţă este, în principiu, o lucrare de pionierat, întrucât studii consacrate bazelor teoretice de elaborare a dicţionarelor lipsesc aproape cu desăvârşire. Este pentru prima dată în lingvistică, când sunt examinate, mai mult sau mai puţin complet, problemele referitoare la lexicologia şi lexicografia actuală, în genere, şi la cea în limba română, în special, – motiv ce l-a determinat, probabil, pe cercetătorul Bahnaru să consacre problemei respective un studiu aparte.

Un interes deosebit prezintă capitolul II *Lexicografia interpretată prin prisma semasiologiei moderne*, în care se ia în discuţie o serie de probleme de importanţă capitală pentru lexicografie şi semasiologie, probleme ce au repercusiuni directe asupra calităţii ştiinţifice a dicţionarelor: sensul cuvântului, aspectul semasiologic şi cel onomaseologic din sensul cuvântului, tipologia semantemelor, relaţiile dintre cuvinte în funcţie de conţinutul lor (sinonimia), relaţiile dintre cuvinte în funcţie de forma lor (omonimia) şi relaţiile dintre cuvinte în funcţie de forma şi conţinutul lor (paronimia). Sunt demne de toată atenţia opiniile autorului despre interpretarea lexicografică a polisemiei şi cele despre lexicografie ca punct de intersecţie a tuturor disciplinelor lingvistice.

Pornind de la ideea că lexicografia română reprezintă punctul de intersecţie a tuturor nivelurilor limbii şi a tuturor disciplinelor lingvistice, determină relaţiile existente între lexicografie şi lexicologie, morfologie, sintaxă, fonetică, stilistică şi semasiologie. Ca urmare a acestui fapt au fost redefinite, prin prisma obiectivelor urmărite, noţiunile lingvistice esenţiale: cuvântul, sensul cuvântului interpretat drept ansamblu de seme, structura semantică a cuvântului polisemantic, varianta şi invarianta semantică etc.

În compartimentul *Probleme teoretice şi practice ale lexicografiei moderne româneşti* cercetătorul studiază în amănunt noţiunile de bază ale lexicografiei (lexico. logie, dicţionar, enciclopedie, glosar, lexic, lexicon, vocabular etc.), identifică antinomiile dicţionarelor (prezentarea elementelor de limbă – descrierea noţiunilor logice, examinarea lexicului ca sistem, adică în sincronie, şi prezentarea caracterului funcţional al lexicului, adică în diacronie, relaţia dintre lexicul general de limbă şi lexicul terminologic etc.). O valoare practică şi teoretică are paragraful dedicat tipologiei dicţionarelor, în care sunt delimitate dicţionare filologice,dicţionare terminologice, dicţionare didactice, dicţionare ideografice, dicţionare enciclopedice. În această ordine de idei, merită toată atenţia concluzia autorului cu privire la convergenţa dicţionarelor, constând în faptul că un dicţionar poate include concomitent elemente din sincronie şi din diacronie, filologice, enciclopedice, noţionale etc. Autorul încearcă (şi de cele mai multe ori reuşeşte) să determine multitudinea de probleme în care se confruntă lexicografia contemporană: tendinţele de evoluţie, dificultăţile existente, valoarea socioculturală a dicţionarelor, personalitatea lexicografului, prezentarea alfabetică sau ideografică în dicţionar a unităţilor lexicale, importanţa caracterelor tipografice în corpul dicţionarelor ş. a.

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

În sfârşit, sunt stabilite principiile teoretice şi practice de elaborare a unui dicţionar explicativ, stăruindu-se asupra definirii dicţionarului explicativ ca „tablou general al limbii asupra caracteristicilor de bază ale unui dicţionar explicativ într-un volum” şi asupra raportului dintre dicţionarul explicativ şi norma limbii literare.

Nu este lipsită de interes opinia lexicografului basarabean despre modul impropriu de definire a neologismelor, propunând ca în categoria acestora să fie incluse numai cuvintele care au fost împrumutate sau derivate relativ recent şi mai păstrează încă prospeţimea şi noutatea stilistică, în timp ce cuvintele, numite tradiţional neologisme, urmează să fie reinterpretate în baza dihotomiei cuvânt moştenit – cuvânt savant, aşa cum se procedează în lingvistica occidentală (franceză, italiană şi spaniolă).

Structura articolului lexicografic este interpretată ca un ansamblu constituit din: registrul de cuvinte, metalimbajul articolului lexicografic, volumul de informaţie al articolului, menţiunile lexicografice (fonetice, ortoepice, gramaticale, stilistice), informaţia semantică şi extralingvistică, definiţia lexicografică, relaţiile paradigmatice şi sintagmatice în definiţia lexicografică, relaţiile hepero-hiponimice în procesul de formulare a definiţiei lexicografice, tipurile definiţiilor, metodele de definire a unităţilor lexicale, elaborarea definiţiei lexicogra-fice pentru unităţile lexicale, derivate, structurarea lexicografică a sensului cuvântului, importanţa exemplelor în articolul de dicţionar, atestarea şi etimologia cuvintelor.

Caracterul novator al studiului este determinat de modalităţile de interpretare teoretică şi lexicografică a fenomenelor lexico-semantice (polisemia, omonimia, paronimia). O atenţie deosebită se acordă omonimiei, considerată fiind ca piatră de încercare în procesul de alcătuire a dicţionarelor. Sunt analizate amănunţit, de asemenea, metodele şi procedeele de interpretare lexicografică a vocabularului în funcţie de apartenenţa lui la o parte de vorbire sau la alta.

În fine, meritul cărţii dlui Vasile Bahnaru îl constituie şi identificarea problemelor teoretice încă insuficient investigate în vederea ameliorării activităţii lexicografice. Autorul atenţionează asupra unor probleme de importanţă majoră din perspectiva utilizării tehnicii de calcul în procesul de întocmire a dicţionarelor, aduce probele de rigoare pentru elaborarea băncii de date a limbii române şi evidenţiază deficienţele lexicografiei române produse de explozia lexicografică din limba română modernă.

Scris în aceiaşi cheie, o reală valoare prezintă şi studiul monografic *Elemente de semasiologie română* (Chişinău: Ştiinţa, 2009, 288 p.) care examinează multilateral aspectul de semasiologie din limba română, considerat de autor, „una din direcţiile de frunte în lingvistică” (p. 7). Aici se pune accentul pe problemele ce ţin de dezvoltarea, de funcţionarea dinmică la nivel semantic, se ia în dezbatere complicata şi controversata problemă privind definiţia sensului „ce este legată direct de problema de bază a corelaţiei dintre gândire şi limbă, dintre noţiune şi cuvânt” (p. 26). În opinia cercetătorului „sensul cuvântului poate fi definit drept un ansamblu de trăsături distincte ale unui anumit segment din realitatea obiectivă, reflectat în conştiinţa umană în calitate tipizată şi asociat cu un anumit complex sonor” (p. 30). Totodată, supune analizei

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

mutaţiile semantice ale unităţilor lexicale, face distincţie între mutaţiile semantice şi fenomenele de limbă adiacente ca derivarea lexicală, conversiunea, diferenţierea formală şi semantică a vocabularului din limba română.

Este substanţială contribuţia omagiatului la întocmirea şi redactarea diferitor tipuri de dicţionare, domeniu lexicografic pentru care se cere competenţa profesională, hărnicie ieşită din comun, o muncă sisifică. Amintim câteva dintre ele fără a avea pretenţia la exhaustivitate: *Dicţionar explicativ pentru elevi* (în colaborare), *Mic dicţionar de neologisme* (în colaborare), *Dicţionar de omonime* (2 ediţii), *Dicţionar de antonime* (2 ediţii), opere lexicografice bine primite de către specialişti şi cititorii de rând (obişnuiţi).

Este bine cunoscută poziţia septuagenarului în mişcarea de eliberare naţională a românilor basarabeni din anii 1987-1990, afirmându-se de la început pe baricade în marea bătălie pentru

statalitatea limbii române în Republică, pentru revenirea la grafia latină, pentru identitatea limbii vorbite pe ambele maluri ale râurilor Prut şi Nistru, pentru reîntregirea neamului. În luna februarie a anului 1988 apare importantul studiu *Între ficţiune şi realitate*, semnat de cercetătorii ştiinţifici Vasile Bahnaru şi Constantin Tănase, ale căror concluzii sunt clare: „Pentru a salva limba moldovenească este necesar ca ea să fie declarată *limbă oficială* a RSS Moldoveneşti, adică să funcţioneze în toate sferele vieţii socialeconomice şi spirituale". Nu mai puţin valoroase sunt combativele articole scrise de aceiaşi autori „*Mai adevărat ca adevărul* (rev. *Nistru*, iunie 1988) şi *Alfabet pe banca acuzaţiilor* (*Literatura şi arta*, 10. 06.1989), ale căror mesaje rezultă (se cunosc) din titluri.

Referindu-se la situaţia lingvistică actuală din Republica Moldova, dl V. Bahnaru exclude, pe bună dreptate, fenomenul *bilingvism armonios*, deoarece bilingvismul social conduce întotdeauna la crearea concurenţei dintre limbi, care în cele din urmă determină eliminarea uneia dintre ele. În articolul *Bilingvism colectiv – patologie verbală* (*Limba Română* (Chişinău), 1991, nr. 2, p. 7) conchide: «Bilingvismul armonios» colectiv nu este altceva decât un război al limbilor şi un delir de moarte al limbii române, iar limbajul macaronic al conaţionalilor noştri trebuie definit drept o veritabilă schizoglosie sau schizofrenie lingvistică. Bilingvismul cu caracter de masă este o rătăcire, iniţiatorii ei ştiindu-i foarte bine consecinţele. Iată care ar fi în fond probele în baza cărora trebuie să pledăm pentru o cunoaştere individuală corectă şi echilibrată a limbilor străine, excluzând însă schizoglosia, acest fenomen nociv atât de bine înrădăcinat la noi şi alimentat, după părerea noastră, chiar de legea în vigoare ce prevede scrierea paralelă, în română şi rusă, a informaţiei publice".

Nu mai puţin importantă este contribuţia dlui Bahnaru la studierea documentelor de arhivă privind martirajul limbii române în Republica Moldovei în perioada sovietică. Astfel, la finele anului 2015 apare originala carte de sociolingvistică *Calvarul limbii române în timpul dominaţiei sovietice* (studiu şi documente de arhivă), Chişinău: „Elan Poligraf", 404 p.), care pune la dispoziţia publicului larg stenogramele sesiunii comune a Institutului de Lingvistică al AŞ a URSS şi a Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură al Filialei Moldoveneşti a Academiei de Ştiinţe a URSS (Chişinău) din 17 noiembrie 1954.

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

Lucrarea este o cercetare competentă ce tratează aprofundat şi cu mult discernământ evoluţia socioglotică din RASSM şi din fosta RSSM, denumită actualmente Republica Moldova, punându-se accentul pe identitatea moldo-română. Chiar dacă problema a mai fost dezbătută, ea merita să fie împrospătată în conştiinţa unor conaţionali atâta timp cât lupta pentru apărarea adevărului ştiinţific şi istoric, cu regret, mai continuă în acest colţ de ţară. De asemenea, trebuie amintite şi volumele: *Partidul şi oamenii de litere şi de arte din RSS Moldovenească* (1961-1963). Studii şi documente – Chişinău: Magna Princeps, 2013, 490 p. (coautor Gheorghe Cojocaru); *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească* (14-16 octombrie 1965). Studii şi materiale – Chişinău: Editura Tehnica-Info, 2016, 402 p. (coautor Gheorghe Cojocaru).

Nu mai puţin importantă este contribuţia Domniei Sale la scrierea şi publicarea manualelor şi materialelor didactice pentru instituţiile de învăţământ superior. Astfel, cartea *Lexicologia practică a limbii române*, Chişinău: Profesional Service, 2013, 490 p. (redactor responsabil şi coautor Vasile Bahnaru) reprezintă o contribuţie teoretică şi practică la studierea vocabularului românesc prin prisma realizărilor lingvistice din ultimul timp, constituind simultan un vademecum empiric valoros. La fel de binevenite şi utile, mai ales, pentru studenţii filologi, sunt materialele didactice *Practicum la lexicografie*. Chişinău: Lumina, 1992, 180 p. şi *Practicum la introducere în lingvistică*. Chişinău: Ştiinţa, 1992, 130 p. (coautor Gheorghe Popa).

Fireşte, activitatea dânsului nu se rezumă doar la cele menţionate. El a participat şi participă activ cu rapoarte, comunicări, luări de cuvânt la diferite manifestări ştiinţifice (congrese, simpozioane, colocvii, mese rotunde, conferinţe republicane şi internaţionale), ce au avut loc în republică, în România, în fosta Uniune Sovietică la: Bălţi, Cahul, Chişinău, Sculeni; Alba Iulia, Bacău, Bucureşti, Craiova, Dâmboviţa, Drobeta-Turnu-Severin, Galaţi, Iaşi, Suceava, Târgovişte, Cernăuţi, Kiev, Kirovograd, Moscova, Erevan, Vladivostoc etc.

Continuând tradiţia acad. Silviu Berejan, discipolul Bahnaru a pus din plin umărul la crearea şi formarea tinerelor cadre de lexicografie. Sub îndrumarea lui şi-au scris şi susţinut tezele de doctor şi doctor habilitat următorii colegi: **Boz Olga**, *Semiadverbele în limba română* (2011); **Druţă Inga**. *Dinamica terminologiei româneşti sub impactul traducerii* (2014) – teză de doctor habilitat; **Căruntu-Caraman Livia**. *Englezismele în presa periodică din Republica Moldova* (2017); **Victoria Buşmaciu**, *Stratificarea funcţional stilistică a lexicului limbii române şi prezentarea lui lexicografică* (2017); **Mincu Eugenia**. *Terminologia medicală în limba română*: *evoluţie şi tendinţe* (2018) – teză de doctor habilitat; iar Botnari Liliana, Enicov Cristina, Cojocari Constantin încă nu şi-au susţinut tezele. Sunt în aşteptare.

În ultimii ani, paralel cu munca de investigare, dl V. Bahnaru predă la Universitatea Academiei cursurile de lexicologie şi stilistică. În felul acesta are posibilitatea de a-şi împărtăşi cu generozitate tineretului studios cunoştinţele acumulate în cei peste 40 de ani de muncă ştiinţifică.

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)

Concomitent cu multiplele obligaţii profesionale, omagiatul execută suplimentar mai multe angajamente obşteşti precum: redactor-şef al revistei *Buletin de lingvistică* (din 2009), redactor-şef al revistei filologice Philologia, preşedinte al Consiliului ştiinţific al Institutului, preşedinte al Seminarului ştiinţific de profil, specialitatea – Limba română – 10.02.01 (gramatică, sintaxă, lexicologie, terminologie), conducător de proiecte şi granturi de cercetare, membru al colegiului de redacţie al revistei *Studii şi cercetări de onomastică şi lexicologie* din Craiova, membru al Uniunii scriitorilor din Republica Moldova ţ. a.

Dăruirea şi munca asiduă a sărbătoritului au fost apreciate după merit. Are următoarele distincţii: Ordinul Republicii (2010), Diploma Guvernului Republicii Moldova (2009), Premiul Academiei de Ştiinţe a Moldovei „Grigore Vieru" (2009), Premiul Academiei Române „B. P. Hasdeu" (2018).

Bineînţeles, multe aspecte din activitatea ştiinţifică şi didactică ale dlui prof., dr. habilitat V. Bahnaru n-au fost abordate în prezentarea noastră. Despre ele rămâne să vorbim cu ocazia altor aniversări. Dar până atunci îţi doresc, dragă Vasile, să fii mereu tânăr, prosperitate în toate şi să ne bucuri în continuare cu noi realizări în lingvistica românească. Multă sănătate şi mult noroc!

Badea Toader (Cotelnic)

Teodor COTELNIC
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu"
(Chişinău)

BDD-A30755 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:12 UTC)